

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Artykuł opracowany przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Przebudowa stacji uzdatniania wody w Saminie, gm. Dąbrówno

Realizując kolejne zadania objęte PROW 2014-2020 podjęto inicjatywę ukierunkowaną na wsparcie handlu bezpośredniego, tym samym rozdysponowując fundusze unijne na budowę lub przebudowę targowisk lub obiektów budowlanych przeznaczonych do promocji lokalnych produktów. Ideą dofinansowania z PROW 2014-2020 targowisk pn. *Mój rynek*, coraz częściej nazywanych lokalnymi ryneczkami, było utworzenie miejsca, które połączy ludzi – klientów (mieszkańców, turystów) z rolnikami i lokalnymi producentami żywności. W wyniku przeprowadzonych w 2017 roku oraz w 2020 roku naborów do urzędu marszałkowskiego wpłynęło **18 wniosków** o przyznanie

pomocy, a łączna suma wnioskowanej kwoty pomocy wyniosła **15 mln zł**. Dofinansowaniem objęto **14** targowisk miejskich. Na ten cel zostało rozdysponowanych blisko **12 mln zł**. Obecnie funkcjonujące ryneczki cieszą się ogromnym zainteresowaniem wśród lokalnej społeczności. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom lokalnych społeczności, samorząd województwa warmińsko-mazurskiego fundusze z PROW 2014-2020 przeznaczył również na szeroko rozumianą odnowę wsi. To ważne inwestycje dla mieszkańców wsi i małych miasteczek. Unijnym wsparciem zostały objęte inwestycje dotyczące obiektów pełniących funkcje kulturalne, kształtowania przestrzeni publicznej oraz odnowienia

lub poprawy stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego. W 2018 roku ogłoszono po jednym naborze wniosków o przyznanie pomocy na każdy z tych działań. W odpowiedzi na ogłoszenie do urzędu marszałkowskiego na realizację inwestycji typu:

- **obiekty pełniące funkcje kulturalne** wpłynęło **28 wniosków** na łączną wnioskowaną kwotę pomocy ponad **10 mln zł**, a zawarto **12 umów** na łączną kwotę pomocy ponad **5,5 mln zł**;
- **kształtowanie przestrzeni publicznej** wpłynęło **18 wniosków** na łączną wnioskowaną kwotę pomocy ponad **4,5 mln zł**, a zawarto **11 umów** na

Przebudowa zbiornika wodnego o charakterze retencyjnym w miejscowości Dębnie, gm. Rybno

Przebudowa targowiska miejskiego w Olecku

Przeprowadzono poprawę stanu technicznego obiektów zabytkowych.

Od 2023 roku dodatkowym działaniem wdrażanym przez samorząd województwa warmińsko-mazurskiego jest *Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa*, które pozwoliło gminom oraz Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (PGW Wody Polskie) ubiegać się o dofinansowanie inwestycji w zakresie *Zarządzanie zasobami wodnymi*. W wyniku ogłoszonych w 2023 i w 2024 roku dwóch naborów wniosków o przyznanie pomocy złożonych zostało **60 wniosków** na łączną wnioskowaną kwotę pomocy blisko **25,5 mln zł**. Wsparcie finansowe z PROW 2014-2020 na realizację pro-

o oraz układu poziomego koryta rzeki Dymier na odcinku 1,51 km w gminie Biskupiec w powiecie olsztyńskim.

Niezmiernie istotnym elementem wydatkowania środków z PROW 2014-2020 na obszarach wiejskich okazała się inicjatywa **LEADER**, która realizowana jest poprzez wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR) za pośrednictwem Lokalnych Grup Działania (LGD) i Lokalnych Grup Rybackich (LGR). LEADER to działania zaplanowane przez samych mieszkańców, stąd też program cieszy się wielką popularnością, dając nowe możliwości wspierania zadań, które budują i wzmacniają potencjał społeczny na wsi.

Formuła LEADER z PROW 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim była realizowana z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu

łączną kwotę pomocy ponad **2,5 mln zł**;

- **ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego** wpłynęło **6 wniosków** na łączną wnioskowaną kwotę pomocy blisko **2,3 mln zł**. Wszystkie podmioty, które złożyły wnioski w tym przedsięwzięciu otrzymały dofinansowanie, o jakie się ubiegały. W regionie powstały nowe obiekty turystyczne i rekreacyjne. Wybudowano i przebudowano centra miejscowości w tym chodniki, parkingi, place zabaw. Wybudowano, rozbudowano bądź przebudowano świetlice, domy kultury i centra aktywności społecznej.

jektów infrastrukturalnych związanych z gromadzeniem wody obejmowało **49 umów** na łączną wartość kwoty pomocy blisko **20 mln zł**.

Z instrumentu wsparcia związanego z zarządzaniem zasobami wodnymi, skorzystał również Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Białymstoku (podlegający pod PGW Wody Polskie). Na podstawie pozytywnie ocenionego wniosku o przyznanie pomocy została zawarta **1 umowa**, w ramach której przyznano dofinansowanie w wysokości ponad **1,5 mln zł**. Fundusze zostały przyznane na inwestycję polegającą na ukształtowaniu przekroju podłużnego i poprzecznego

Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFR-ROW) i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR). Na realizację inicjatywy LEADER w regionie przeznaczono ponad **48 mln EUR**, z czego blisko **42 mln EUR** stanowił budżet EFR-ROW, zaś ponad **6 mln EUR** stanowiły środki EFMR.

Beneficjenci realizowali operacje związane m.in. z rozwojem przedsiębiorczości, podejmowaniem nowej działalności gospodarczej i tworzeniem nowych miejsc pracy. Wiele inicjatyw dotyczyło wspierania współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na terenach wiejskich

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Artykuł opracowany przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

w zakresie świadczenia usług turystycznych, rozwijania rynków zbytu produktów lub usług lokalnych oraz w ramach krótkich łańcuchów dostaw, zachowania dziedzictwa lokalnego, budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej oraz promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów i usług lokalnych.

Działanie LEADER w PROW 2014-2020 zostało podzielone na cztery poddziałania:

- poddziałanie 19.1. Wsparcie przygotowawcze;
- poddziałanie 19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność;
- poddziałanie 19.3. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania;
- poddziałanie 19.4. Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji.

W roku 2015 oraz w roku 2022 w ramach poddziałania 19.1 zostały ogłoszone nabory wniosków o przygotowanie LSR. LSR jest dokumentem tworzonym przez lokalną społeczność i na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz identyfikacji lokalnych potrzeb określa kierunki rozwoju danego obszaru wiejskiego. W 2016 roku dokonano wyboru 12 LSR na łączną kwotę wsparcia wynoszącą blisko 896 tys. zł. Wysokość udzielonego dofinansowania zależała od liczby mieszkańców zamieszkujących obszar objęty daną LSR. Z kolei w 2023 roku dokonano wyboru 11 LSR, gdzie warunek obszarowy został zniesiony i wszystkie LGD na przygotowanie strategii otrzymały równo po 74 tys. zł, a suma udzielonego wsparcia wyniosła 814 tys. zł. W województwie warmińsko-mazurskim strategię te stanowią podstawę do działań skutecznie podejmowanych przez 10 LGD i 2 LGR. W związku z wykonaniem założeń zawartych w LSR na inicjowanie działań z PROW 2014-2020 LGD i LGR na realizację zadań z poddziałania 19.2., 19.3 i 19.4, otrzymały łącznie ponad 48 mln EUR (tj. ponad 207,3 mln zł) z dwóch unijnych funduszy (EFRROW i EFMR).

Narzędzie LEADER w tej perspektywie finansowej, także umożliwiało lokalnym

samorządom dofinansowanie budowy lub modernizacji dróg lokalnych. Na ten cel, w swoich LSR, budżet zabezpieczyło aż 5 LGD. W naborach wniosków ogłaszanych za pośrednictwem LGD i LGR wzięło udział aż 31 gmin. Na podstawie złożonej i ocenionej dokumentacji na budowę lub modernizację lokalnych dróg zawartych zostało 27 umów o łącznej wartości przyznanego dofinansowania blisko 5 mln zł. Dzięki środkom z LEADER udało się zmodernizować w sumie 10 km dróg publicznych na krótkich odcinkach, na które mieszkańcy regionu czekali od lat.

Kolejnym wyzwaniem dla LGD i LGR w PROW 2014-2020 było przeznaczenie ponad 50% środków z budżetu LSR na tworzenie i utrzymanie nowych miejsc pracy. Z tego zadania lokalne grupy wywiązały się bardzo dobrze, a zdecydowanymi wygranymi są niewątpliwie przedsiębiorcy z Warmii i Mazur. Beneficjentami byli w głównej mierze przedsiębiorcy lub osoby rozpoczynające działalność gospodarczą. Za pośrednictwem lokalnych grup do urzędu marszałkowskiego wpłynęły 704 wnioski o przyznanie pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej, 246 wniosków dotyczyło rozwijania dotychczasowej działalności gospodarczej, 10 wniosków rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych, 8 wniosków na utworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego oraz 18 wniosków na szeroko rozumianą kooperację pomiędzy przedsiębiorcami świadczącymi usługi turystyczne. Ze środków PROW 2014-2020, przeznaczonych dla wszystkich rodzajów działalności gospodarczej w regionie, rozdysonowano łącznie ponad 69,5 mln zł. Mając na uwadze bogactwo zasobów przyrodniczych i kulturowych województwa warmińsko-mazurskiego, spośród 727 wspartych finansowo działalności usługowych zdecydowana większość przyczynia się istotnie do turystycznego rozwoju obszaru.

Ze wsparcia oferowanego za pośrednictwem LEADER skorzystały również organizacje pozarządowe w tym stowarzyszenia, Ochotnicze Straże Pożarne, parafie oraz lokalne samorządy – głównie na rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej

Remont dachu wieży kościoła Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy w Spychowie, gm. Świętajno w powiecie szczycieńskim

lub kulturalnej, na zachowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego, wzmocnienie kapitału społecznego, a także na promocję swoich małych ojczyzn.

Przy udziale środków z PROW 2014-2020 na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich wybudowano i wyremontowano oraz zmodernizowano liczne obiekty rekreacyjno-turystyczno-kulturalne, w tym świetlice, domy kultury, place zabaw, siłownie zewnętrzne, pumtracki, wielofunkcyjne boiska, wieże obserwacyjne, miasteczka rowerowe, pomosty rekreacyjne, wiaty edukacyjno-wypoczynkowe i ścieżki rowerowe. Oznakowano wiele kilometrów tras rowerowych, kajakowych oraz trekkingowych. Zakupiono niezbędne do organizacji atrakcyjnych spotkań, wydarzeń, warsztatów integrujących i aktywizujących lokalną społeczność wyposażenie m.in. mobilne sceny wraz z niezbędnym sprzętem oświetleniowo-nagłaśniającym, stroje i instrumenty odwołujące się do dziedzictwa regionu, meble i sprzęt kuchenny, sprzęt komputerowy i sprzęt multimedialny. Zakupiono systemy monitoringu jakości powietrza. Zrewitalizowano i zagospodarowano miej-

sca użyteczności publicznej w celach rekreacyjnych i turystycznych, takie jak parki, skwery i strefy wypoczynku. Wykonano liczne renowacje oraz przeprowadzono wiele prac konserwatorskich i restauratorskich w obrębie zabytkowych obiektów małej architektury sakralnej. W ramach ochrony dziedzictwa

kulturowego dokonano m.in. przebudowy i remontów nawierzchni alejek cmentarnych, schodów, stolarki okiennej i drzwiowej, elewacji oraz poszycia dachowego w zabytkowych budynkach.

Instrument LEADER wzmocnił także kompetencje mieszkańców, w szczególności przedsiębiorczych kobiet, poprzez dofinansowanie organizacji licznych tematycznych warsztatów i szkoleń. Zainaugurowano wiele pikników oraz imprez integrujących z kulturą i sztuką w tle, będących kluczem do kreatywnego rozwoju obszarów wiejskich. Zorganizowano szereg rajdów promujących historyczne i krajoznawcze walory regionu. Wydano wiele interesujących materiałów promocyjnych na rzecz rozwijania oferty turystycznej gmin, uwzględniających ich bogactwo historyczno-przyrodniczo-kulturowe. Jest to efekt realizacji 484 umów o wartości blisko 63 mln zł.

LGD i LGR po raz pierwszy z PROW 2014-2020 mogły również ubiegać się o dofinansowanie podejmowanych przez siebie inicjatyw. W poddziałaniu 19.2 miały one formę tzw. operacji własnych. Operacje własne to kluczowe działania dla osiągnięcia celów LSR, służące dobru ogółu, które są realizowane samodzielnie przez lokalne grupy i które nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców. W naszym regionie wszystkie lokalne

grupy skorzystały ze wsparcia przeznaczanego na ten cel. Na 28 wniosków samorząd województwa warmińsko-mazurskiego zawarł 25 umów o przyznaniu pomocy na łączną kwotę w wysokości blisko 4 mln zł. Operacje własne sfinansowane ze środków Unii Europejskiej były projektami realizowanymi głównie w zakresie promowania obszaru objętego LSR, w tym lokalnych produktów lub usług oraz w zakresie rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej. Podjęte w tym celu przez LGD i LGR inicjatywy służyły szeroko pojętej aktywizacji mieszkańców, a także wypromowaniu działalności kół gospodyń wiejskich oraz stowarzyszeń działających na rzecz swoich wiosek tematycznych.

LEADER to także projekty grantowe, które stały się nowym narzędziem, do tej pory nie stosowanym przez LGD i LGR. Projekty grantowe na małą skalę służą wsparciem podmiotom, które nie mogą skorzystać z funduszy w ramach innych działań. I tu znowu LGD i LGR okazały się bardzo pomocne. Na zasadach konkursu, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (tzw. grupy nieformalne), mogły zgłaszać do LGD i LGR swoje pomysły, które zbiorczo w formie jednego

Budowa i wyposażenie Centrum Rozwoju Lokalnego w Pasłęku

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Artykuł opracowany przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Uruchomienie kawiarni, galerii sztuki i sklepiku w Dobrym Mieście – miejsca promującego twórczość prosto z Warmii

Utworzenie Inkubatora przedsiębiorczości wiejskiej w Kamionce, gm. Nidzica

projektu grantowego lokalna grupa składała do urzędu marszałkowskiego. Jeden projekt grantowy musiał uwzględniać wykonanie co najmniej dwóch zadań (tzw. grantów), których wartość nie mogła być wyższa niż 50 tys. zł oraz niższa niż 5 tys. zł. Na realizację jednego projektu grantowego lokalne grupy mogły otrzymać nawet 500 tys. zł. Do samorządu województwa warmińsko-mazurskiego wpłynęło łącznie **86 projektów grantowych**, na które składało się w sumie **520 zadań** (grantów) o łącznej wnioskowanej kwocie pomocy wynoszącej ponad **10 mln zł**. Na podstawie zawartych **75 umów** samorząd województwa rozdysonował blisko **9 mln zł**.

Od wszystkich LGD i LGR w ramach poddziałania 19.2 do urzędu marszałkowskiego w Olsztynie w sumie z całego województwa warmińsko-mazurskiego wpłynęło **2067 wniosków o przyznanie pomocy**.

Z beneficjentami zawartych zostało łącznie **1238 umów** o przyznaniu pomocy, a wysokość przyznanego dofinansowania wyniosła ponad **137 mln zł**. Osiągnięty wynik, a zarazem skuteczność realizacji inicjatywy LEADER ze środków PROW 2014-2020, najlepiej przedstawiają efekty rzeczowe. Oto najważniejsze z nich:

- liczba utworzonych miejsc pracy – **959**
- liczba utrzymanych miejsc pracy – **937**
- utworzenie nowego przedsiębiorstwa – **572**

- rozwój istniejącego przedsiębiorstwa – **118**
- liczba przeszkolonych osób – **50 535**
- liczba osób korzystających ze wspartych usług – **132 281**
- liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej/kulturowej – **1 196**
- liczba osób korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej/kulturalnej – **74 861**
- długość wybudowanych dróg – **10 km**
- liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej – **15 812**
- liczba uczestników imprez – **39 839**
- liczba przygotowanych koncepcji Smart Villages – **57**.

Projekty współpracy są kolejnym instrumentem, dzięki któremu warmińsko-mazurskie LGD i LGR osiągnęły założenia określone w swoich dokumentach strategicznych. Poddziałanie 19.3 umożliwiło poszczególnym lokalnym grupom podjęcie współpracy i realizację projektów z partnerami z terytorium tego samego państwa (tzw. współpraca międzyterytorialna) lub partnerami z innych państw (tzw. współpraca międzynarodowa). Każda LGD zrealizowała co najmniej jeden projekt współpracy międzyterytorialnej. Realizacji zagranicznego projektu współpracy podjęło się dziesięć lokalnych grup. Samorząd województwa warmińsko-mazurskiego

zawarł **11 umów** o przyznaniu pomocy. Na ten cel z PROW 2014-2020 zostało rozdysonowanych łącznie blisko **6 mln zł**. Przyznane fundusze przeznaczono na rozwój i promocję obszarów wiejskich partnerskich lokalnych grup działania poprzez wzrost wiedzy i aktywizację lokalnej społeczności. Zwiększenie świadomości mieszkańców odnosiło się do tworzenia i promocji produktu turystycznego oraz stworzenia i promocji markowych produktów turystycznych ze swojego obszaru zamieszkania.

Środki finansowe z PROW 2014-2020 na poddziałanie 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji zostało przeznaczone wyłącznie dla LGD i LGR. Służyły bieżącemu funkcjonowaniu, zapewniającemu sprawną i efektywną pracę biura oraz doskonalenie zawodowe. Na prowadzenie i utrzymanie pracy swoich biur LGD i LGR łącznie otrzymały ponad **26 mln zł**. Wydatki ponoszone z poddziałania 19.4 obejmowały również aktywizację mieszkańców i innych podmiotów z obszaru objętego LSR.

Fundusze przeznaczone na ten cel miały za zadanie zapewnić wsparcie na różne formy doradztwa udzielanego przez LGD i LGR potencjalnym beneficjentom w zakresie przygotowania wniosków i realizacji projektów.

Od momentu przystąpienia Polski do Wspólnoty Europejskiej w województwie warmińsko-mazurskim odzuwa się ogromne zmiany wynikające z dofinansowania inwestycji w infrastrukturę techniczną i społeczną czy tworzenie pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich. Efektów z umiejęt-

nego korzystania z unijnych funduszy PROW 2014-2020 w naszym województwie jest wiele. Kończąca się perspektywa finansowa PROW 2014-2020 pokazuje, jak dzięki kreatywności i pracowitości samorządów lokalnych oraz organizacji pozarządowych przy odpowiednim wsparciu unijnymi środkami może wzrosnąć jakość życia lokalnych społeczności w regionie. Realizacja PROW 2014-2020 w rozwoju gospodarczym i społecznym Warmii i Mazur przyniosła ogromną satysfakcję z dobrej wykonanej pracy.

Promocja warmińsko-mazurskich Lokalnych Grup Działania podczas ogólnopolskiej konferencji Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich pn. „LEADER: osiągnięcia, wyzwania i możliwości”